

УДК 338.43.008

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

О.П. Гоголя, І.П. Кудінова, кандидати економічних наук

Розглянуто сутність соціальної відповідальності аграрного бізнесу. Виділено причини, які стримують її розвиток. Розкрито умови впровадження соціальної відповідальності на підприємствах України.

Соціальна відповідальність, аграрний бізнес, товаровиробник.

В Україні актуальність проблематики соціальної відповідальності аграрного бізнесу викликана низкою чинників, а саме: євроінтеграційними процесами, збільшенням прозорості вітчизняних кордонів для іноземних капіталів, виходом українських виробників на зовнішні ринки, становленням приватного підприємництва на селі тощо.

Концепція соціальної відповідальності в діяльності сільськогосподарських виробників є засобом для поліпшення та впорядкування бізнес-процесів, модернізації технологій, формування ділової та загальносуспільної репутації суб'єкта господарювання, підвищення мотивації та продуктивності праці працівників, поліпшення економічних показників і конкурентоспроможності підприємств, підвищення ефективності управління, мінімізації ризиків та збалансованого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів формування системи соціальної відповідальності аграрних підприємств присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених-економістів, зокрема, О. Василика, М. Долішнього, В. Гейця, В. Осецького, А. Чухна та інших.

Однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць у цій галузі, проблеми соціальної відповідальності аграрного бізнесу потребують подальшого їх вивчення, включаючи питання розробки теоретичних і прикладних засад формування сучасної системи соціальної відповідальності бізнесу на ринку країни в цілому.

Мета дослідження – обґрунтування теоретичних засад сутності та визначення умов розвитку соціальної відповідальності аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі поняття «соціальна відповідальність бізнесу» трактується по-різному. До найпоширені-

ших трактувань, що мають узагальнюючий характер і найчастіше вживаються, можна віднести подані нижче визначення.

На офіційному сайті Конфедерації роботодавців України зазначено, що соціальна відповідальність бізнесу це добровільна ініціатива власників компанії або засновників організації з розробки і реалізації певних соціально спрямованих, неприбуткових заходів, які мають на меті якісне удосконалення зовнішнього для компанії або організації середовища [1]. Основний акцент у цьому визначенні зроблено на аспектах добровільності соціально-відповідальної діяльності компаній, її зовнішній спрямованості.

У широкому розумінні трактування «соціальної відповідальності» запропоновано Форумом соціально-відповідального бізнесу України, відповідно до якого соціальна відповідальність бізнесу це відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає у гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем [2].

Заслужують на увагу визначення соціальної відповідальності як морально-етичної відповідальності бізнесових структур за рівень надання послуг, рівень якості виробленої продукції; створення гармонійного середовища відносин між працівниками, партнерами, споживачами та суспільством загалом у вирішенні соціальних проблем [5]. А також, як сфера діяльності корпорації, компанії, підприємства, фірми, установи, організації, що діє на тристоронній основі (роботодавці, органи виконавчої влади, профспілки) шляхом вирішення соціально значущих проблем як у самому бізнесі, так і за його межами, тобто, на муніципальному, регіональному, національному, а іноді й глобальному, рівнях; добросовісна ділова практика, розвиток персоналу підприємства, охорона здоров'я працівників і безпечні умови праці, охорона довкілля, використання ресурсозберігаючих технологій, а також розвиток суспільства на макрорівні, що має на меті як досягнення найвищих результатів та високого рівня конкурентоспроможності, так і забезпечення соціальної злагоди й суспільного розвитку в цілому.

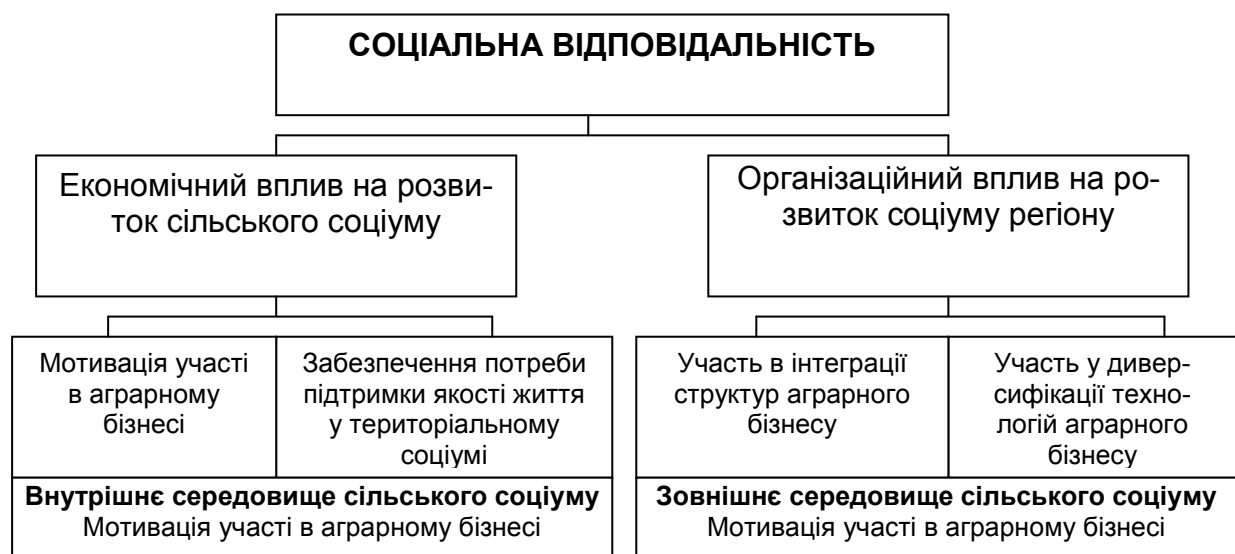
Під системою соціальної відповідальності бізнесу розуміється добровільне функціонування компанії, що діє як «корпоративний громадянин» у напрямі розвитку персоналу, охорони довкілля та розвитку місцевої громади в тісній взаємодії з державою, профспілковими та громадськими організаціями [4].

Соціальна відповідальність бізнесу має багаторівневий характер. Перший (базовий рівень) передбачає виконання зобов'язань стосовно своєчасної сплати податків, виплати заробітної плати, по можливості, створення нових робочих місць.

Другий рівень соціальної відповідальності бізнесу передбачає забезпечення працівників адекватними умовами не тільки роботи, але й життя: підвищення рівня кваліфікації працівників, профілактичне лікування, будівництво житла, розвиток соціальної сфери тощо. Зазначений тип відповідальності отримав умовну назву «корпоративної відповідальності».

Третій, вищий рівень відповідальності, передбачає благодійну діяльність.

Формування методології соціальної відповідальності менеджменту агробізнесу в Україні знаходиться у площині проблем виявлення залежності між ступенем розвитку агробізнесу і ступенем соціально-економічного розвитку територіальних соціумів. При цьому передбачається, що ключова основа соціальної відповідальності – це існування і відтворення бізнесової діяльності, що залежить від ефективного управління, вміння менеджерів адаптуватися до умов бізнес-середовища. Таке тлумачення дає підстави формувати погляд на керівника аграрного підприємства як на суб'єкт і об'єкт соціальної відповідальності. При цьому, вплив соціальної відповідальності управління розширюється на соціум території, що підтверджує наявність чіткої залежності між економічною діяльністю аграрних підприємств і станом територіального соціуму (див. рисунок).

Інструменти реалізації соціальної відповідальності у механізмі соціально-економічного управління розвитком аграрного соціуму

Джерело: І. Кравчук Теоретико-методологічні засади функціонування механізму управління соціально-економічним розвитком аграрного сектору [http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/21/63.pdf]

Невід'ємною частиною успішної бізнес-стратегії аграрних підприємств є дотримання принципів соціальної відповідальності, завдяки якій відбувається зміцнення репутації, перемога у боротьбі з кризовими ситуаціями, приваблення споживачів та утримання працівників.

Конфедерацією роботодавців України визначено умови [4], необхідні для впровадження та розвитку соціальної відповідальності на підприємствах країни, та які є актуальними і для аграрних формувань:

- досягнення сталого розвитку самостійних, відповідальних формувань і організацій та забезпечення їх довгострокових інтересів, досягнення соціального миру, безпеки, добробуту громадян, збереження навколишнього середовища, дотримання прав людини;
- невтручання держави та її органів у оперативну діяльність організації, оскільки надлишкова регламентація позбавляє соціальну відпо-

відальність добровільності, соціально спрямованого функціонування організації;

- діалог держави, громадських організацій і представників підприємницької діяльності з розробки і регулювання соціальної відповідальності (за ключової ролі організацій роботодавців).

Найвагомішими причинами, що стримують розвиток соціальної відповідальності аграрного бізнесу в Україні є законодавча неврегульованість та відсутність законодавчого заохочення. Крім того, реалізація соціальних програм супроводжується значними фінансовими витратами, розмір яких, зазвичай, «не під силу» дрібним товаровиробникам сільськогосподарської продукції, що найчастіше стає причиною відмови від соціально спрямованої діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи вплив ряду чинників, що визначають стратегічні напрями розвитку більшості організацій, а саме: загострення конкуренції, вдосконалення управлінських технологій, боротьба за споживача та якість сільськогосподарської продукції, на сучасному етапі, у контексті вирішення проблем становлення соціальної відповідальності бізнесу в Україні, необхідно:

- сформуванню у суспільній свідомості розуміння змісту, значущості соціально-відповідального бізнесу для розвитку соціально орієнтованої держави та демократичних засад, а серед самих підприємців – стратегічного значення соціально відповідальної позиції для зміцнення конкурентоспроможності організацій на ринку та довгострокового сталого розвитку;

- створити на макрорівні ефективну та постійно діючу систему комунікацій соціально-відповідального бізнесу, державних органів влади, засобів масової інформації;

- сформуванню законодавчу базу, яка забезпечить зацікавленість агробізнесу до участі у соціальних програмах; заходах корпоративної філантропії, меценатства;

- створити партнерську мережу, в межах якої учасники отримують широкі можливості для просування корпоративної репутації на регіональному та макроекономічному рівнях;

- забезпечити надання бізнесовим структурам організаційно-методичної допомоги у плануванні та реалізації конкретних соціальних проектів і програм, реалізації корпоративних систем соціальної відповідальності;

- усіляко сприяти роботі всіх зацікавлених сторін щодо впровадження довгострокових спільних соціальних проектів та програм тощо.

Зазначені заходи дадуть змогу активізувати реалізацію соціальних та екологічних ініціатив всіма учасниками соціальної відповідальності: державними органами влади, громадськими організаціями та підприємницькими структурами.

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.confeu.org>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csrukraine.org>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>

4. Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції, 25 листопада 2012 р. / за заг. ред. д.е.н., проф. О.Ю. Амосова. – Х. : Магістр, 2010. – 216 с.

5. Мельник С. Становлення соціально орієнтованого бізнесу в Україні як складова державної соціальної політики // Україна – аспекти праці. – № 5. – 2008. – С. 32–36.

Рассмотрена сущность социальной ответственности аграрного бизнеса. Выделены причины, сдерживающие ее развитие. Раскрыты условия внедрения социальной ответственности на предприятиях Украины.

Соціальна відповідальність, аграрний бізнес, товаропроизводитель.

Essence of social responsibility of agrarian business is considered. Reasons which restrain its development are selected. The terms of introduction of social responsibility are exposed on the enterprises of Ukraine.

Social responsibility, agrarian business, commodity producer.